

70

Núm. 70 SETEMBRE de 2015

GESTIÓ EMOCIONAL ALS CENTRES PENITENCIARIS

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESBREU

Presentació

Un dels objectius del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada és el foment i la divulgació de temes d'actualitat científica en l'àmbit de la justícia i la criminologia, per a la qual cosa es serveix, entre d'altres mitjans, del butlletí *Invesbreu* de difusió de la recerca. En el número 70 presentem dos estudis que han rebut el suport econòmic del CEJFE a través de la convocatòria pública anual de beques de recerca de l'any 2014. Amb la promoció d'aquests treballs, el Centre pretén mantenir obertes les línies d'investigació i acció dirigides a introduir millores en els processos de treball dels professionals de l'àmbit de l'execució penal.

En la primera recerca que presentem, *La pràctica del ioga als centres penitenciaris de Catalunya. Estudi de cas al CP d'Homes de Barcelona*, es descriu i avalua la pràctica d'aquesta tècnica de relaxació en l'àmbit penitenciari català. S'explica com el ioga ha ajudat a millorar la qualitat de vida dels interns i ha disminuït el nivell d'incidències degut als comportaments considerats antisocials. Els resultats porten als autors a concloure que l'activitat del ioga ofereix eines per a la millora del benestar corporal, psicològic i emocional de l'intern en el context penitenciari.

La segona recerca, *Els factors de risc de la conducta violenta auto-dirigida greu en l'àmbit en l'àmbit penitenciari*, té per finalitat recollir i avaluar quins són els factors de risc associats a la conducta violenta auto-dirigida greu. Aquells factors que millor poden predir aquest tipus de conducta són "el temps de condemna", "el consum de marihuana", "tenir diagnosticat una Trastorn de la Personalitat Clúster B", "la mort d'un ésser estimat", "el trencament d'una relació de parella" i "la història familiar de suïcidi".

Ambdues investigacions proposen vies d'estudi per fer una aproximació al benestar tant físic com psicològic dels interns, fomentar les bones pràctiques en l'àmbit de la salut i fixar l'atenció en aquells factors de risc i protecció sobre els que els centres penitenciaris i els professionals que hi treballen poden tenir incidència i fer propostes de millora en la intervenció.

Primera recerca

La pràctica del ioga als centres penitenciaris de Catalunya:

Estudi de cas al Centre Penitenciar d'Homes de Barcelona

Autores: Mar Griera Llonch, Anna Clot Garrell i Marta Puig Ruiz

Introducció: el ioga en el context penitenciar

Cada divendres, a les 9.30h del matí, més de 20 interns d'edats diverses i provinents de galeries diferents es troben al teatre del Centre Penitenciar d'Homes de Barcelona per fer ioga. En arribar, treuen els bancs i les cadires i les col·loquen en un racó, estenen les estoretes de ioga a terra, es descalcen, s'asseuen i esperen que arribi el professor voluntari que imparteix la classe. Hi ha alguns interns que fa més de dos anys que practiquen ioga setmanalment i n'hi ha d'altres que tot just estan començant. La majoria es prenen la classe molt seriosament i, sovint, aplaudeixen en acabar.

El CP d'Homes de Barcelona no és una excepció en el context penitenciar català sinó que cada vegada és més habitual l'existència de cursos regulars de ioga en el marc de les institucions penitenciàries. Bona part d'aquesta popularització es deu a la tasca realitzada per l'organització sense ànim de lucre *World Prem* que l'any 2011 va firmar un conveni amb el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya amb l'objectiu de promoure el ioga. Tot i que també hi ha voluntaris que a títol individual i/o a través d'altres organitzacions realitzen activitats de ioga a altres centres penitenciaris.

La presència de cursos de ioga a les presons no és exclusiu del context català ans és quelcom que està prenent embranzida a nivell europeu i internacional. En certa manera, la utilització del ioga en centres de reclusió i entre col·lectius vulnerables i/o desfavorits com a eina per a la millora del benestar personal i la qualitat de vida és una pràctica cada vegada més estesa i que gaudeix de creixent legitimitat. Trobem, així, diversos programes que s'estan implementant internacionalment com és el projecte *Yoga Behind Bars* que es porta a terme als Estats Units, la tasca de la *Fundación Parinaama* a Mèxic o el *Prison Phoenix Trust* a les presons britàniques. En paral·lel a l'expansió i difusió d'aquest tipus de programes, han augmentat també les recerques que examinen l'impacte del ioga, la meditació i el tai xí - les anomenades "teràpies i/o activitats holístiques" - en afavorir la qualitat de vida i el benestar personal de les persones que practiquen aquestes tècniques regularment. En aquest sentit, nombrosos estudis correlacionen positivament la pràctica del ioga amb millores en l'estat d'ànim, la reducció de l'ansietat i la ira o la disminució de l'estrès percebut.

Objectius de la recerca

L'objectiu principal de la recerca ha estat comprendre la difusió i la popularització del ioga en les institucions penitenciàries des d'una doble perspectiva: d'una banda, posant l'èmfasi en l'individu –en aquest cas l'intern– i l'experiència fenomenològica que representa per a ell la pràctica del ioga; i d'altra, parant atenció en la institució penitenciària, a les condicions que fan possible l'existència i la popularització del ioga en aquest context com una activitat que dona suport a la funció rehabilitadora de la pena privativa de llibertat.

Metodologia

Prenent com a base els projectes realitzats a nivell europeu i internacional sobre aquesta qüestió, s'ha seguit una estratègia d'un estudi de cas *qualitatiu de tipus instrumental*, seleccionant un curs de ioga de tres dies a la setmana amb una duració de dos mesos al CP d'Homes de Barcelona. L'elecció d'aquest cas ha estat marcada per criteris d'accessibilitat i disponibilitat. El grup d'interns que ha participat en el curs ha estat heterogeni format per persones d'edat i nacionalitat molt diversa:

Taula 1. Distribució dels participants per edat

Edat	Nombre d'interns
20 a 30 anys	5
31 a 40 anys	7
41 a 50 anys	6
més de 50 anys	6
Total	24

La majoria dels participants a l'intensiu de ioga són per primera vegada en un centre penitenciar (N=22), i només dos d'ells tenien antecedents penitenciaris.

Tots els interns que han participat al curs es trobaven en règim preventiu. La mitjana d'internament és d'onze mesos i mig. Per tant, en gran part, és una població que ja ha superat la primera fase d'adaptació i que està familiaritzada amb el funcionament habitual.

Les motivacions inicials que han exposat els interns per inscriure's al curs són força diverses i les hem agrupat en tres categories.

Taula 2. Motivació inicial per inscriure's a l'intensiu de ioga

Motiu	Nombre d'interns
Motivacions pragmàtiques relacionades amb l'ús del temps i les oportunitats	6
Motivacions relacionades amb la cura del cos	2
Motivacions relacionades amb el benestar mental i espiritual	7
Altres	4
Ns/NC	5

Dels participants, només la meitat tenien coneixements de ioga previs i l'altra meitat no n'havia fet mai.

L'aproximació de la recerca ha combinat diferents tècniques per a la recol·lecció de les dades. Junta-ment amb l'observació activa a les classes de ioga, s'han dissenyat i realitzat dos tipus de qüestionaris. D'una banda, enquestes als interns formades per preguntes obertes i tancades. I d'una altra, entrevistes en profunditat semi-estructurades a tres tipus d'actors (personal del centre penitenciari, professors voluntaris de ioga i interns que participen regularment de l'activitat) amb la finalitat de recollir no només opinions i valoracions diferents sobre el desenvolupament i els efectes de la pràctica del ioga en el marc penitenciari sinó també les narratives dels actors involucrats.

Seguint la naturalesa qualitativa de la recerca, l'anàlisi de les dades ha estat transversal en el procés d'investigació.

Resultats

L'anàlisi de les enquestes i les entrevistes mostra un grau molt elevat de satisfacció amb l'activitat tant per part dels participants com dels professionals del Centre. Els entrevistats afirmen percebre els beneficis de l'activitat en tres nivells diferents i interrelacionats: la millora del benestar físic, del benestar relacional i del benestar psicològic-emocional.

L'anàlisi també mostra que la popularitat del ioga en el context penitenciari es deu, en bona mesura, a la seva capacitat de vehicular l'ideal rehabilitador sense posar en suspensió l'objectiu de control i seguretat que prima a la institució. El ioga és una activitat que permet múltiples nivells d'implicació. Per una banda, és un exercici físic que requereix un treball sobre el cos i que com a tal, ofereix oportunitats per encarrilar l'energia física i esdevenir un espai de superació personal en aquest àmbit. La classe de ioga és un espai on prestar atenció al cos i, com diuen els investigadors Baarts i Pedersen, a través de la pràctica del ioga el cos apareix com un 'objecte conscient' i s'adquireix una major sensibilitat sobre la corporalitat. Aquest increment de la sensibilitat sovint representa el primer pas per potenciar una major cura del cos i pràctiques més saludables.

Per una altra banda, però, el ioga és també una tècnica que a través de la respiració i la meditació facilita l'autoregulació emocional i contribueix a la gestió de la quotidianitat. La serenitat o tranquil·litat mental que ofereix l'espai de pràctica, unit a l'aprenentatge de pautes per l'autocontrol, esdevenen mecanismes de regulació conductual i emocional. En consonància amb les evidències científiques existents, els participants perceben que la pràctica del ioga afavoreix el benestar emocional i aquesta és la raó principal per la qual pràcticament la totalitat dels interns diuen que tornarien a participar en un intensiu de ioga si se'ls oferís l'oportunitat.

El neguit existencial que pot provocar l'estada a la presó -especialment accentuat quan és en règim preventiu i, per tant en els primers temps d'estada penitenciària- pot trobar en la pràctica del ioga nous recursos i un espai en el qual cercar respostes i construir narratives que prenguin sentit per un mateix. Diu la sociòloga Eva Illouz que la nostra és una societat on els discursos terapèutics -a mig camí entre la psicologia i les espiritualitats holístiques- han arribat a constituir un dels principals codis amb els quals s'expressa, es transforma i s'orienta la subjectivitat. El creixement del ioga en el context penitenciari -però també en d'altres espais a mig camí entre la teràpia, el lleure i l'educació- són indicatius d'aquest èxit creixent de la cultura terapèutica en la nostra societat contemporània. Una cultura terapèutica que s'escapa dels espais tradicionals i emergeix a través de pràctiques com el ioga, el tai xí o el reiki entre d'altres. La seva ràpida difusió en el context penitenciari és conseqüència, en gran mesura, del fet que es perceben com a pràctiques en sintonia amb la concepció del subjecte existent rere l'ideal rehabilitador del model penitenciari contemporani.

En termes institucionals, l'afinitat del ioga amb els criteris educatius i de seguretat, donada la seva doble funcionalitat d'eina pacificadora i d'ocupació del temps, és un element indispensable a l'hora de comprendre i explicar l'acceptació i la promoció d'aquesta pràctica en el marc carcerari. Així mateix,

les afinitats socials entre educadors i voluntaris de ioga en fan encara més factible la seva presència. A part, els seus costos en termes econòmics són molt baixos, la qual cosa la converteix en una activitat fàcilment exportable.

En definitiva, l'estudi de cas de l'intensiu de ioga del CP d'Homes de Barcelona posa de manifest que, d'una banda, l'activitat de ioga gaudeix d'àmplia legitimitat tant a ulls dels participants com dels professionals del Centre. D'altra banda, també mostra la possibilitat de considerar el paper del ioga per afavorir el benestar corporal, relacional i emocional de l'intern en el context penitenciari. És viable pensar, a més, que la pràctica continuada del ioga i la immersió en el seu univers filosòfic-espiritual ofereix eines a l'intern per resignificar la pròpia biografia, reconstruir els espais d'intimitat i projectar nous futurs.

Aquest és un primer pas en la recerca del ioga en el context penitenciari a Catalunya que, en consonància amb les evidències científiques internacionals ja mencionades, mostra la potencialitat d'aquesta activitat en el marc de la presó. Esperem que aquesta recerca no sigui un final sinó l'inici de moltes altres que discuteixin, refutin i comparin aquestes primeres evidències.

Segona recerca

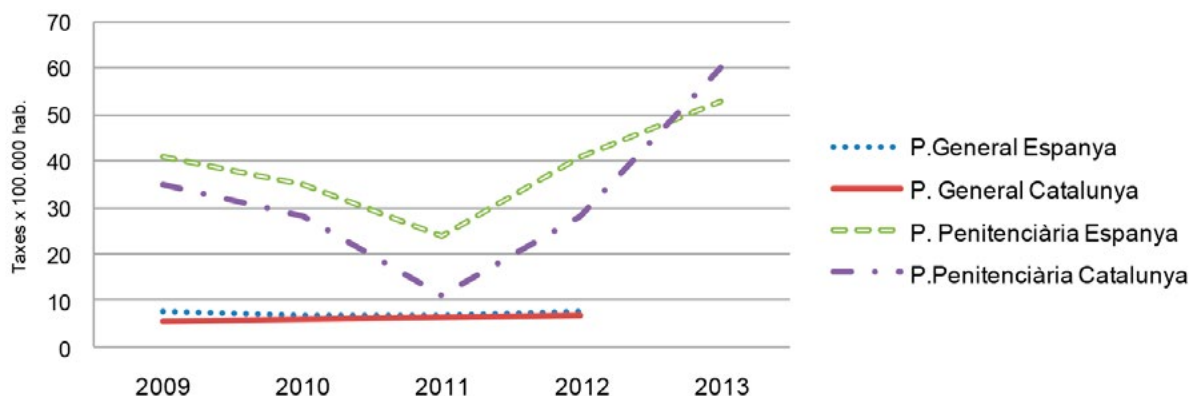
Els factors de risc de la conducta violenta auto-dirigida greu en l'àmbit penitenciari

Autors: María del Mar Rey Ledo i Joan Manuel López Capdevila

Introducció

La conducta violenta auto-dirigida ha constituït sempre un greu problema de salut, per això diversos països i investigadors s'han centrat al llarg de la història en estudiar aquest tipus de conductes. Dins de la població general existeixen grups específics que mostren una major vulnerabilitat, com és el cas de la població penitenciària. A l'estat Espanyol, la *Guia Práctica Clínica de Prevención y Tratamiento de la Conducta Suicida* fa referència a una taxa 7,5 vegades més alta per aquells interns que es troben en situació penal preventiva respecte de la població general i 6 vegades més elevada per aquells que ja han estat penats.

Gràfic 1. Taxes de suïcidi en població general i població penitenciària

Tenint en compte l'article 3.4 del Reglament Penitenciari: "Correspon a la Institució Penitenciària vetllar per la vida, la integritat i la salut dels interns", es fa necessari aplicar estratègies de prevenció i actuació enfront les conductes violentes auto-dirigides, ja que a més de constituir un greu problema de salut, constitueix una responsabilitat de les institucions implicades. Per aquest motiu, és imprescindible realitzar investigacions al respecte per tal de trobar orientacions cap a la prevenció i actuació.

Objectius

L'*objectiu general* va ser conèixer quins eren els factors de risc associats a la conducta violenta auto-dirigida greu dins de l'àmbit penitenciari. Els *objectius específics* van ser: 1) Conèixer si els factors descrits a la literatura com de risc estaven també presents dins d'una mostra de població penitenciària catalana, 2) analitzar si existien diferències entre el *grup d'estudi* i el *grup control*, 3) conèixer quins factors de risc dels analitzats tenen un major pes en quant a la consecució d'aquest tipus de conductes, i 4) Analitzar les característiques més comuns que es troben en aquest tipus de conductes dins l'àmbit penitenciari.

Metodologia

Per a la realització d'aquest estudi es va comptar amb la participació de 100 interns, 50 que formaven part del *grup d'estudi* i 50 del *grup control*, cadascun dels quals va ser seleccionat mitjançant un mostreig sistemàtic aleatori, comptant amb la participació de 4 centres penitenciaris ubicats a la província de Barcelona. Tots els interns formaven part del sistema penitenciari català, eren homes de nacionalitat

espanyola, majors de 25 anys i amb una situació processal de “penats”. Aquells que pertanyien al *grup d'estudi* tenien com a mínim 1 registre de conducta auto-dirigida greu (s'inclou la temptativa de suïcidi) al llarg del seu historial penitenciari en un període comprès entre l'1/01/1990 i l'01/03/2014. Els interns que formaven el *grup control* no tenien cap registre de conducta auto-dirigida registrada al llarg de la seva vida penitenciària. Tots els interns van ser informats sobre l'objectiu de la investigació i van donar el seu consentiment a participar de manera completament voluntària i usar la informació recollida en cada cas, sempre respectant la protecció de dades de caràcter personal.

La recollida d'informació es va realitzar a través de la consulta del SIPC (Sistema Informàtic Penitenciari Català), el *RisCanvi* (eina de valoració del risc) i mitjançant entrevistes als propis interns. Es va aplicar una prova de personalitat (NEO Five-Factor Inventory, una versió reduïda del Revised Neo Personality Inventory de Costa & McCrae) i una entrevista semi-estructurada que es va dissenyar expressament per recollir aquells factors de risc sotmesos a estudi. L'entrevista va ser la mateixa per ambdós grups, tot i que es va fer una petita ampliació pel *grup d'estudi* amb la finalitat d'avaluar la conducta objectiu.

Van ser analitzats un total de 20 factors de risc, a més de 10 factors relacionats amb les característiques de la pròpia conducta violenta auto-dirigida duta a terme pels interns del grup d'estudi. Els factors feien referència a característiques demogràfiques, relacionades amb el delictes comés i la història personal i familiar de l'intern. Respecte a les característiques de la conducta objectiu es van tenir en compte factors de lloc, mètode, temps i d'opinió dels propis entrevistats.

En primer lloc, es va fer un estudi de les variables per ambdós grups, amb la finalitat d'avaluar la seva capacitat per discriminar entre els dos tipus d'interns. Aquest anàlisi es va realitzar per separat: per una banda, les puntuacions del NEO-FFI, i per l'altre, la resta de variables comunes. En segon lloc, es van estudiar les variables específiques del grup d'estudi, amb la finalitat d'observar la possible existència de diferents tipus de conductes auto-dirigides en funció de la freqüència amb la qual van ser realitzades.

Resultats

Els resultats obtinguts ens mostren diferències significatives entre ambdós grups. Podem afirmar que les persones privades de llibertat que han dut a terme una conducta auto-dirigida greu i/o temptativa de suïcidi tenen característiques específiques que les diferencien de la resta d'interns.

Un total de 14 variables van obtenir diferències significatives entre el *grup d'estudi* i el *grup control*: els resultats dels interns del *grup d'estudi* van obtenir una puntuació mitja significativament més alta que els resultats del *grup control* a les variables “Temps total de condemna”, “Història Criminal” i “Història de conducta auto-dirigida” (una mitja de 16.9 anys de condemna vers un 9.26 pel *grup control*, una mitja de 3.84 anys d'historial criminal enfront al 1.48 pel *grup control* i una mitja de 1.28 vegades prèvies vers el 0.16 vegades pel *grup control*). Pel que fa a les variables categòriques, els interns que formaven part del *grup d'estudi* van mostrar diferències significatives a les variables “Problemes de salut física” (principalment Hepatitis C), “Història/Presència Trastorn Mental Sever” (principalment esquizofrènia), “Trastorn de Personalitat” (principalment Clúster B), “Història familiar de suïcidi”, “Consulta amb un professional de la Salut Mental”, “Consum/Abús de substàncies” (principalment haxís, marihuana i heroïna), “Mort d'un ésser estimat”, “Trencament de parella” i “Canvis habituals de mòdul”.

Un cop realitzada la detecció de les variables associades amb la variable d'agrupament, aquestes van ser incloses com a predictors en un anàlisi de regressió logística binària. El model final va concloure amb 6 variables com a principals predictors, podent predir la pertinença al grup amb un 90'9% d'èxit.

En referència als factors de personalitat també es van trobar diferències significatives entre ambdós grups. Aquells interns que pertanyien al *grup d'estudi* van puntuar significativament més alt al factor “Neuroticisme” i significativament més baix als factors “Extraversió” i “Responsabilitat”. Amb l'extracció d'aquestes diferències, es va realitzar una anàlisi de regressió logística binària, amb l'objectiu de conèixer la possibilitat de predir el grup de pertinença a través dels propis factors de personalitat. Aquest model va concloure amb 2 dels 5 factors de personalitat com a principals predictors, “Neuroticisme” i “Extraversió”, essent el primer el de major pes.

En resum, les persones que han estat privades de llibertat i han dut a terme una conducta violenta auto-dirigida i/o temptativa de suïcidi acostumen a ser interns més joves, sense relacions de parella estable o matrimoni, marcats per una vida delinqüencial i que en moltes ocasions ja tenen historial previ de conducta auto-dirigida. És molt probable que ja hagin estat diagnosticats d'algun Trastorn Mental (especialment Esquizofrènia) o Trastorn de la Personalitat (especialment aquells que pertanyen al grup Clúster B). S'ha d'afegir també el possible abús de substàncies, parant especialment atenció en el consum de marihuana i heroïna. És molt probable que hagin patit situacions significatives vitals traumàtiques (com és el cas de la mort d'un familiar proper per suïcidi o que qualsevol ésser estimat hagi mort dins del temps de compliment de condemna), i poden, a més, mostrar dificultats d'adaptació al centre penitenciari (dificultats que s'evidencien en els constants canvis de mòdul).

El present estudi va trobar que les variables que millor podien preveure les conductes auto-dirigides greus i temptatives de suïcidi dins l'àmbit penitenciari són: el temps de condemna (a més temps, major risc), consum de marihuana (el consum de substàncies de tipus depressor presenten major risc), trastorn

de Personalitat Clúster B (es caracteritzen per una major inestabilitat emocional, la qual cosa augmenta el risc de realitzar aquest tipus de conductes), trencament de la relació de parella (la ruptura de relacions estant dintre de presó augmenten el risc) i, per últim, una història familiar de suïcidi (aquelles persones que tenen un familiar de primer grau que s'ha suïcidat, tenen un major risc de reproduir la mateixa conducta). Fent referència als factors de personalitat, aquells interns que puntuen alt en "Neuroticisme" i "Extraversió" mostren també, generalment, un major risc d'efectuar conductes auto-dirigides greus.

La segona fase de l'estudi es va dedicar a conèixer si existeix algun tipus de patró comú en funció del nombre de conductes dutes a terme, però no es van extreure uns resultats concloents. Tot i així, es van poder detectar diferents tendències en relació al nombre de conductes realitzades i les variables "edat", "temps de condemna" i "consum d'heroïna". En aquest sentit aquells interns que tenien un registre de *múltiples* intents (>10) van destacar per ser més joves i tenir un temps de condemna més llarg. Els interns amb un registre de *varis* intents (2-9) es definien per tenir una edat més elevada i major consum d'heroïna. Per últim, els interns amb *un únic* registre de conducta violenta auto-dirigida es trobaven en una edat que es trobava entre els dos grups anteriors, tenien un compliment de temps de condemna significativament menor i no presentaven consum d'heroïna.

En aquesta segona fase es va realitzar una anàlisi de correspondència múltiple amb la finalitat de poder maximitzar les diferències entre els 3 grups. En aquest sentit es va trobar que existia un solapament entre grups, tot i que es van poder veure possibles tendències en funció del nombre d'intents: aquells que tenien un *únic intent*, generalment havien utilitzat mètodes més letals com el "degollament", i la seva principal motivació era "cridar l'atenció". Aquells interns amb un registre de *vàries conductes* van dur a terme l'acció en "cap de setmana" i la motivació més habitual va ser "el desig de morir". Finalment, aquells interns amb un registre de *múltiples conductes* van fer servir com a mètode principal "la ingesta d'objectes" i els "talls", generalment van dur a terme la conducta en "dies laborables" i la seva motivació principal va ser la "desviació de la violència" i les "reivindicacions".

Butlletins *Invesbreu* publicats

- 1 Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya. Gener 1995
- 2 La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856). Gener 1998.
- 3 El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives. Febrer 1998.
- 4 El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors. Març 1998.
- 5 Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent. Maig 1998.
- 6 Salut i presó. Octubre 1998.
- 7 La premsa envers la violència juvenil i la presó. Novembre 1998.
- 8 El tractament dels agressors sexuals. Febrer 1999.
- 9 La victimització a Catalunya l'any 1996. Abril 1999.
- 10 Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari. Juny 1999.
- 11 Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert. Octubre 1999.
- 12 Reincidència i delinqüència juvenil. Novembre 1999.
- 13 Violència domèstica. Desembre 1999.
- 14 L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).
- 15 Maltractaments infantils a Catalunya. Juny 2000
- 16 Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona. Setembre 2000
- 17 Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents. Novembre 2000
- 18 Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa. Gener 2001
- 19 La victimització a Catalunya l'any 1999. Maig 2001
- 20 L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)
- 21 Addictes a les drogues i reincidència en el delicte
- 22 Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment
- 23 Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc
- 24 Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)
- 25 La mediació penal
- 26 La reincidència
- 27 Família i conducta antisocial
- 28 Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari
- 29 Intervenció en centres de justícia juvenil
- 30 La classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó
- 31 La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya
- 32 L'assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya
- 33 Bullying - Violència de gènere. Elements per a l'anàlisi
- 34 Violència dels joves a la família
- 35 Infractors i conducta violenta
- 36 Drogues i tractament penitenciari
- 37 Perfil professional del jutge de primera instància i instrucció de Catalunya
- 38 Violència de gènere i justícia
- 39 Delictes sexuals i reincidència
- 40 Intervenció amb infractors juvenils
- 41 Mediació i resolució de conflictes en entorns penitenciaris
- 42 Perfil professional del Secretari Judicial de Catalunya
- 43 Predicció del risc de violència en contextos institucionals. Els sistemes de control monitorat aplicat a penats adults
- 44 Drogues i presó. Mesures de seguretat i salut mental
- 45 Models de política criminal i penitenciària internacional
- 46 Dona i violència de gènere
- 47 La formació dels funcionaris de seguretat dels centres penitenciaris a Catalunya i a França
- 48 Perfil dels penats per delictes contra la seguretat del trànsit
- 49 Intervenció amb agressors de violència de gènere
- 50 Intervenció amb infractors condemnats per delictes de trànsit a programes formatius
- 51 Abús sexual infantil: valoració psicosocial des de l'àmbit de la justícia
- 52 Agressors en violència de parella
- 53 Inserció després de la presó
- 54 Estrangers en centres penitenciaris
- 55 Victimologia i ciberdelicte en menors
- 56 La reincidència en el programa de mediació i reparació de menors
- 57 Intervenció penal amb infractors de trànsit
- 58 Avaluació de menors infractors: factors protectors i de risc
- 59 El temps en la justícia de menors
- 60 Intervenció en el marc de l'execució de mesures penals en la comunitat
- 61 Prestacions en benefici de la comunitat i realització de tasques socioeducatives en justícia juvenil
- 62 La victimització d'infants i joves en risc
- 63 La llibertat condicional a Catalunya
- 64 Gestió de casos en l'àmbit penitenciari
- 65 Execució penal i toxicomanies
- 66 Avaluació del programa d'entrenament d'habilitats parentals. Límits
- 67 La taxa de reincidència penitenciària 2014
- 68 Estudi comparatiu de la qualitat de vida dels discapacitats intel·lectuals i del desenvolupament en els centres penitenciaris de Catalunya
- 69 Nous programes d'intervenció en medi obert

Edició i producció: **Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada Ausiàs Marc, 40**
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
www.cejfe.cat

ISSN: 2339-5613

Dip. legal: B-1482-1998

